

28.09.2026

RAQAMLI VOSITALAR ORQALI OILA–MTT HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH VA BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI

N.Abdusamatova

NamDPI dotsenti

R.A.Ahmedova

NamDPI magistranti

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23211640>

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim bolaning keyingi ta’lim bosqichlariga tayyorgarligini ta’minlaydigan muhim pedagogik tizim sifatida qaralmoqda. Maktabga tayyorgarlik faqat bolaning ayrim bilim va ko‘nikmalarni egallashi bilan chegaralanmay, uning mustaqil faoliyatga kirishishi, muloqot qilishi, o‘z xatti-harakatlarini boshqarishi, topshiriqni tinglashi va bajarishi, yangi ijtimoiy muhitga moslashishi hamda ta’lim faoliyatiga ijobiy munosabat hosil qilishi bilan belgilanadi. Shu sababli maktabga tayyorlash jarayonida MTTning pedagogik faoliyati bilan bir qatorda oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini ham yagona maqsad asosida birlashtirish muhimdir.

O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi O‘RQ-595-son Qonunida maktabgacha ta’lim va tarbiya jarayonida ota-onalar hamda boshqa qonuniy vakillarning ishtiroki va ularning ta’lim-tarbiya jarayonidagi mas’uliyati belgilangan. Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standarti esa bolaning rivojlanishi va maktab ta’limiga tayyorgarligini izchil ta’minlashga qaratilgan talablarni belgilaydi. Demak, MTT va oilaning hamkorligi maktabga tayyorlash jarayonining qo‘shimcha shakli emas, balki uning uzviy tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim.

Mahalliy pedagogik adabiyotlarda ham ota-onalar bilan hamkorlik bolaning rivojlanishi va maktab ta’limiga tayyorgarligini qo‘llab-quvvatlashning muhim sharti sifatida yoritilgan. Pedagogik maslahat, suhbat, ochiq mashg‘ulotlar, ota-onalar yig‘ilishi va individual muloqotlar orqali ota-onalarga bolaning rivojlanishi, tarbiyasi, sog‘lig‘i, kun tartibi va maktabga tayyorgarligi bo‘yicha tavsiyalar berib borish zarurligi ta’kidlanadi.

Biroq zamonaviy sharoitda oilalar bilan hamkorlikni faqat an’anaviy uchrashuvlar bilan cheklash yetarli emas. MTT va oila o‘rtasidagi pedagogik aloqaning muntazamligi, tezkorligi va mazmuniy izchilligini ta’minlash uchun raqamli kommunikatsiya vositalaridan ham oqilona foydalanish zarurati yuzaga kelmoqda. Bunda raqamli texnologiya mustaqil pedagogik maqsad sifatida emas, balki mavjud hamkorlik shakllarini qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida qaralishi kerak.

Ayniqsa, bolaning MTTda bajarayotgan faoliyati bilan uy sharoitidagi rivojlantiruvchi faoliyat o‘zaro bog‘langanida maktabga tayyorgarlikning uzviyligi kuchayadi. Masalan, MTTda bolalar ertak mazmunini muhokama qilgan bo‘lsa, pedagog ota-onaga uyda bola bilan ertak qahramonlari xatti-harakatlari haqida suhbatlashish, voqealarning boshqa yakunini o‘ylab topish yoki bola o‘z fikrini mustaqil bayon qilishi uchun sharoit yaratish bo‘yicha tavsiya berishi mumkin. Bunday faoliyat raqamli aloqa orqali tezkor yetkazilishi mumkin, ammo uning asosiy mazmuni bolaning real faoliyati, muloqoti va o‘yiniga qaratiladi.

Shuningdek, MTTda bolaning rivojlanish dinamikasi to‘g‘risidagi ma’lumotlarni ota-onaga tushunarli shaklda yetkazish ham hamkorlikning sifatini oshiradi. Tadqiqot materiallarida ota-onalarni ta’lim jarayoniga faol jalb etish, bolaning rivojlanish dinamikasini vizual

28.09.2026

ko‘rsatkichlar orqali yetkazish va “MTT–oila–maktab” hamkorligini yo‘lga qo‘yish zarurligi ham qayd etilgan.

Shundan kelib chiqib, maqolaning maqsadi — raqamli vositalardan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish asosida MTT va oila o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish hamda ushbu hamkorlikning bolalarni maktab ta’limiga tayyorlashdagi pedagogik imkoniyatlarini ochib berishdan iborat.

Raqamli hamkorlik deganda MTT pedagoglari va ota-onalar o‘rtasida bolaning rivojlanishi, ta’lim-tarbiyasi va maktabga tayyorgarligi bilan bog‘liq axborotlarni raqamli aloqa vositalari orqali almashish, maslahatlashish, tavsiyalar berish va qayta aloqa o‘rnatish jarayoni tushuniladi.

Bu jarayonda raqamli vositaning texnik imkoniyatidan ko‘ra, undan foydalanishning pedagogik maqsadi ustuvor hisoblanadi. Ya’ni, raqamli vosita bolaning faoliyatini almashtirmasligi, balki bola uchun rivojlantiruvchi sharoit yaratishda ota-onaga pedagogik ko‘mak berishi lozim.

Mahalliy pedagogik qarashlarda ota-onalar bilan hamkorlikning asosiy mazmuni oilaga tayyor tavsiyalarni berish bilangina cheklanmay, ota-onaning bolaning rivojlanishidagi faol ishtirokini ta’minlashga qaratilishi kerakligi ko‘rsatiladi. Shu jihatdan raqamli aloqa vositalari mavjud hamkorlikni yangi kommunikativ shakl bilan boyitishi mumkin.

Raqamli hamkorlikning birinchi yo‘nalishi tezkor pedagogik axborot almashinuvi.

Pedagog ota-onaga bolaning MTTdagi faoliyati, qiziqishi, muvaffaqiyati yoki qo‘shimcha pedagogik yordam talab qiladigan jihatlari haqida qisqa va aniq ma’lumot berishi mumkin. Masalan, bola mashg‘ulot davomida o‘z fikrini mustaqil ifodalashda faol qatnashgan bo‘lsa, pedagog bu holatni ota-onaga yetkazishi va uy sharoitida ham bolaning fikrini erkin bayon qilishiga imkon yaratishni tavsiya qilishi mumkin.

Bunday aloqa bolaning MTTdagi va oiladagi rivojlanish tajribasini o‘zaro bog‘lash imkonini beradi.

Ikkinchi yo‘nalish uy sharoitidagi rivojlantiruvchi faoliyatni MTT faoliyati bilan uyg‘unlashtirish.

Bunda pedagog ota-onaga murakkab yoki katta hajmdagi topshiriqlarni emas, balki bolaning tabiiy faoliyati — o‘yin, suhbat, rasm chizish, konstruktor bilan ishlash, ertak tinglash, kuzatish va ijodiy faoliyatga asoslangan tavsiyalarni berishi mumkin.

Masalan:

MTTdagi faoliyat → ota-onaga qisqa tavsiya → uyda rivojlantiruvchi faoliyat → bolaning natijasi → pedagogga qayta aloqa.

Bunday ketma-ketlik bolaning rivojlanishini yagona pedagogik yo‘nalishda qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Hamkorlikning uchinchi yo‘nalishi raqamli pedagogik maslahat.

Ota-onalarda bolaning xulqi, muloqoti, mustaqilligi, kun tartibi yoki maktabga tayyorgarligi bilan bog‘liq savollar yuzaga kelganda pedagog qisqa videomuloqot, ovozli xabar, elektron tavsiya yoki boshqa raqamli aloqa shakllaridan foydalanishi mumkin.

Bunda maslahatning mazmuni bolaning individual xususiyatlarini hisobga olishi va ota-onaga amaliy yo‘nalish berishi lozim. Mahalliy pedagogik manbalarda ham ota-onalarning savollariga javob berish, ularning tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash va aniq pedagogik tavsiyalar berish ota-onalar bilan ishlashning muhim shakli sifatida ko‘rsatilgan.

Raqamli hamkorlikning alohida ahamiyati bolaning MTTdan maktab ta’limiga o’tish davrida namoyon bo‘ladi. Bu davrda ota-onalarga bolaning maktab kun tartibiga moslashuvi, mustaqil faoliyatini tashkil etish, topshiriqni tinglash va bajarish, muloqot qilish, o‘z buyumlariga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo‘lish kabi jihatlarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha tavsiyalar berilishi mumkin.

Bunda raqamli aloqa vositalari orqali ota-onaga:

- maktabga tayyorgarlik bo‘yicha qisqa tavsiyalar;
- uy sharoitida bajariladigan rivojlantiruvchi o‘yinlar;
- bolani mustaqil faoliyatga jalb qilish usullari;
- muloqot va nutqni rivojlantirish bo‘yicha mashqlar;
- maktabga moslashuvga oid pedagogik tavsiyalar yetkazilishi mumkin.

Shu bilan birga, maktabga tayyorlashni faqat raqamli materiallar bilan ishlashga aylantirish maqsadga muvofiq emas. Maktabgacha yoshdagi bola uchun yetakchi rivojlantiruvchi faoliyatning o‘yin, muloqot, amaliy harakat va bevosita tajriba bilan bog‘liqligi saqlanib qolishi kerak.

Oila–MTT raqamli hamkorligini quyidagi mexanizm asosida tashkil etish mumkin:

1. Axborot berish → 2. Pedagogik maslahat → 3. Uy sharoitidagi faoliyat → 4. Qayta aloqa → 5. Pedagogik kuzatuv → 6. Keyingi tavsiyani belgilash.

Mazkur mexanizmning muhim jihati shundaki, pedagog faqat ota-onaga topshiriq beruvchi emas, balki oilani pedagogik jarayonning faol hamkoriga aylantiruvchi subyekt sifatida ishtirok etadi.

Bu yondashuv “MTT–oila–maktab” uzviyligini ta’minlashga ham xizmat qiladi. Tadqiqot materiallarida ham ota-onalarni ta’lim jarayonining faol subyekti sifatida jalb qilish, rivojlanish dinamikasini kuzatish va MTT–oila–maktab hamkorligini kuchaytirish muhim yo‘nalish sifatida belgilangan.

Raqamli vositalardan foydalanishda bolaning shaxsiy ma’lumotlari, fotosuratlari va rivojlanishiga oid axborotlarning himoyalaniishi muhimdir. Pedagog ota-onalar bilan raqamli aloqa o‘rnatishda maxfiylik, axborot xavfsizligi va ma’lumotlardan maqsadli foydalanish talablariga rioya qilishi kerak.

Bundan tashqari, barcha oilalarning raqamli imkoniyatlari bir xil emas. Shu sababli raqamli aloqa an’anaviy pedagogik muloqotning o‘rnini to‘liq egallamasligi, balki uni to‘ldirishi lozim.

Demak, raqamli hamkorlikning samaradorligi texnik vositalarning ko‘pligi bilan emas, balki uning pedagogik maqsadga yo‘naltirilganligi, muntazamligi, ikki tomonlama xarakteri va bolaning real faoliyati bilan bog‘langanligi bilan belgilanadi.

Raqamli vositalardan foydalanish oila va MTT o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni zamonaviy kommunikativ shakllar bilan boyitish imkonini beradi. Bunday hamkorlik orqali ota-onalarni bolaning rivojlanishi haqida muntazam xabardor qilish, uy sharoitidagi rivojlantiruvchi faoliyatni MTTdagi pedagogik jarayon bilan uyg‘unlashtirish, pedagogik maslahatlarni tezkor tashkil etish va maktabga o‘tish davrida oilani metodik jihatdan qo‘llab-quvvatlash mumkin.

Shu bilan birga, raqamli vositalardan foydalanishning asosiy maqsadi bolaning ekran qarshisidagi vaqtini oshirish emas, balki bola–ota–ona–pedagog o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni kuchaytirishdan iborat bo‘lishi kerak.

28.09.2026

Tahlil asosida oila–MTT raqamli hamkorligining samarali modeli “axborot → maslahat → uy faoliyati → qayta aloqa → pedagogik kuzatuv → keyingi tavsiya” ketma-ketligida tashkil etilishi mumkin. Mazkur model MTT va oilaning pedagogik imkoniyatlarini birlashtirib, bolaning maktabga tayyorgarligini uzviy ravishda qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Shunday qilib, raqamli pedagogik hamkorlikni MTTning mavjud ota-onalar bilan ishlash tizimiga integratsiyalash, uni an’anaviy pedagogik muloqot bilan uyg‘unlashtirish va bolaning individual rivojlanish ehtiyojlariga moslashtirish maktabgacha ta’lim sifatini oshirishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi. Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida: O‘RQ-595-son Qonun. 2019-yil 16-dekabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida: 802-son qaror. 2020-yil 22-dekabr.
3. Sodiqova Sh.A. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Tafakkur Bo‘stoni, 2013. – 288 b.
4. Qodirova F.R., Qodirova Sh.R., Toshpo‘latova Sh.Q. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent, 2019.
5. Salayeva M.S., Shomuratova S.Q., Urazova N.G., Ro‘zmetova M.O. Maktabgacha ta’lim tashkiloti va oila hamkorligi. – Toshkent: Bookmany print, 2025. – 198 b.
6. Abdusamatova N.J. Integrativ yondashuv asosida katta va tayyorlov guruhi bolalarini maktab ta’limiga tayyorlashning metodik tizimini takomillashtirish: DSc dissertatsiyasi materiallari. – 2026.